

EUROOPA INVESTEERIMISPANK

Euroopa Investeerimispank (EIP) aitab Euroopa Liidul saavutada eesmärke projektide pikaajalise rahastamise, tagatiste ja nõustamise kaudu. EIP toetab projekte nii ELis kui ka väljaspool seda. Panga aktsionärid on ELi liikmesriigid. EIP on Euroopa Investeerimisfondi (EIF) enamusaktsionär. Koos moodustavad need kaks organisatsiooni EIP grupi.

ÕIGUSLIK ALUS

- Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) artiklid 308 ja 309. EIPd käsitletakse ka ELi toimimise lepingu artiklites 15, 126, 175, 209, 271, 287, 289 ja 343.
- Protokollid nr 5 (Euroopa Investeerimispanga põhikirja kohta) ja nr 28 (majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse kohta), mis on lisatud Euroopa Liidu lepingule ja ELi toimimise lepingule.

EESMÄRGID

ELi toimimise lepingu artikli 309 kohaselt on EIP ülesanne aidata liidu huvides kaasa siseturu tasakaalustatud ja stabiilsele arengule. EIP aitab kõigis majandussektorites rahastada projekte,

- millega püütakse arendada vähemarenenud piirkondi;
- millega püütakse moderniseerida või reorganiseerida ettevõtteid või arendada uusi tegevusalasid, mida ei suudeta üksikute liikmesriikide olemasolevatest vahenditest täielikult rahastada;
- mis pakuvad mitmele liikmesriigile ühist huvi.

EIP aitab ühtlasi suurendada liidus majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust (ELi toimimise lepingu artikkel 175 ja protokoll nr 28). Peale selle toetab EIP liidu arengukoostöö poliitikat toetavate meetmete rakendamist väljaspool ELi (ELi toimimise lepingu artikkel 209).

EIP keskendub oma tegevuses kuuele peamisele valdkonnale: kliima ja keskkond, areng, innovatsioon ja oskused, väikeettevõtjad, infrastruktuur ja ühtekuuluvus.

VAHENDID JA INSTRUMENDID

A. Vahendid

Oma eesmärkide täitmiseks kasutab EIP peamiselt omavahendeid ja rahvusvahelisi kapitaliturge (ELi toimimise lepingu artikkel 309).

1. Omavahendid

EIP omavahendid tulevad EIP liikmetelt ehk liikmesriikidelt (ELi toimimise lepingu artikkel 308). Iga liikmesriigi kapitaliosalus on sätestatud EIP põhikirja artiklis 4 ja see määratakse kindlaks liikmesriikide majandusliku kaalukuse alusel. Liikmesriigid

võivad vabatahtlikult oma kapitali märkimist suurendada. EIP märgitud kapital on kokku 248,8 miljardit eurot.

2. Kapitaliturud

Suurem osa EIP laenuvahendeist on pärit rahvusvahelistelt kapitaliturgudelt ja saadud peamiselt võlakirjaemissioonidest. EIP on üks suurimatest riigiülestest laenuandjatest maailmas. Et raha saada soodsalt, peab krediidireiting olema väga kõrge. Peamised reitinguagentuurid on EIP-le andnud praegu kõrgeima reitingu, mis näitab EIP laenuportfelli kvaliteeti. Tavaliselt rahastab EIP iga projekti ühe kolmandiku ulatuses, kuid tugirahastamise määr võib ulatuda 50%-ni.

B. Instrumendid

EIP kasutab paljusid eri instrumente, kuid peamiselt laene ja tagatise. Välja on aga töötatud ka mitu muud innovatiivsemat ja kõrgema riskiprofiiliga instrumenti. On ka instrumente, mis töötatakse välja koostöös teiste ELi institutsioonidega. EIP laene ja tagatise võib kasutada ka koos muudest ELi allikatest (muu hulgas ELi eelarvest) pärit laenude ja tagatistega. Seda nimetatakse segarahastamiseks. Peale projektide rahastamise on EIP-l ka nõuandev pädevus.

Laene antakse peamiselt otseste või vahenduslaenude kujul. Otseste projektilaenude suhtes kehtivad teatavad tingimused, nt investeerimiskulud peavad kokku olema suuremad kui 25 miljonit eurot ja laen võib katta projekti kuludest ainult kuni 50%. Vahenduslaen tähendab seda, et laen antakse kohalikele pankadele või muudele vahendajatele, kes omakorda toetavad lõppsaajat. Enamik laene antakse ELis.

Lisaks traditsioonilisemale laenuandmistegevusele kasutab EIP ka segarahastamisvahendeid, et ühendada oma laenud avaliku sektori asutuste või heategevusorganisatsioonide antava toetustega.

JUHTIMINE JA STRUKTUUR

A. Juhtimine

ELi toimimise lepingu artikli 308 kohaselt on EIP juriidiline isik. Seda juhivad ja selle tööd korraldavad juhatajate nõukogu, direktorite nõukogu ja halduskomitee. Panga tegevust kontrollib auditikomitee.

Juhatajate nõukogu koosneb liikmesriikide nimetatud ministritest. Ta kinnitab panga krediidipoliitika üldjuhised ja tagab nende rakendamise. Juhatajate nõukogu peab muu hulgas

- otsustama märgitud kapitali suurendamise üle;
- määrama kindlaks põhimõtted panga ülesannete raames tehtavate finantseerimistingutega seoses;
- võtma vastu otsuseid rahaliste vahendite eraldamise kohta investeringute tegemiseks tervikuna või osaliselt väljaspool ELi ning
- kinnitama direktorite nõukogu aastaaruande, aastabilansi ja kasumiaruande ning panga kodukorra.

Direktorite nõukogu koosneb 28 direktorist ja 31 asedirektorist. Juhatajate nõukogu nimetab direktorid ametisse viieks aastaks. Iga liikmesriik nimetab ühe direktori ja

komisjon nimetab veel ühe direktori. Direktorite nõukogu teeb otsuseid rahaliste vahendite andmise kohta, eelkõige laenude ja tagatiste kujul; laenude võtmise kohta; antud laenude intressimäära ning vahendus- ja muude tasude määramise kohta. Ta tagab, et panga tööd korraldatakse asjakohaselt ning et seda juhitakse vastavalt aluslepingute ja põhikirja sätetele ning juhatajate nõukogu antud üldjuhistele.

Halduskomitee koosneb presidendist ja kaheksast asepresidendist, kelle juhatajate nõukogu nimetab direktorite nõukogu ettepaneku põhjal ametisse kuueks aastaks. Neid võib ametisse tagasi nimetada. Halduskomitee vastutab presidendi alluvuses ja direktorite nõukogu kontrolli all panga igapäevase töö eest. Ta valmistab ette direktorite nõukogu otsused ja tagab nende otsuste rakendamise.

Auditikomitee koosneb kuuest juhatajate nõukogu poolt ametisse nimetatud liikmest. Ta kontrollib igal aastal, kas panga operatsioonid ja raamatupidamine on korrektsed.

B. Struktuur

EIP grupp loodi 2000. aastal ning koosneb EIPst ja EIFist. EIF loodi 1994. aastal avaliku ja erasektori partnerlusena ja sellel on kolm peamist osanikerühma: EIP kui enamusaktsionär osalusega 62,2%, komisjon (30%) ning mitmed avalik-õiguslikud ja eraõiguslikud finantseerimisasutused (7,8%). EIF pakub eri riskikapitalivahendeid, näiteks riskikapitali. Laenutehingutes keskendub EIF väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele (VKEd) ning kasutab paljusid innovatiivseid vahendeid, et VKEdel oleks lihtsam raha saada.

EUROOPA INVESTEERIMISKAVA

Üleilmse majandus- ja finantskriisi algusest saadik on investeringute maht ELis olnud väike. [Komisjoni teatise „Investeerimiskava Euroopa jaoks“](#) esitati suunised selle kohta, kuidas ELis investeringute mahtu uuesti suurendada, luua töökohti ning soodustada pikaajalist majanduskasvu ja konkurentsivõimet. Selleks võeti 25. juunil 2015 vastu [määrus \(EL\) 2015/1017, millega luuakse Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fond \(EFSI\)](#).

EFSI eesmärk oli kaasata erainvesteeringuid avaliku sektori rahaliste vahendite kasutuselevõtu ja soodsa investeerimiskeskonna loomise abil. Esialgne ELi tagatis EIP-le oli 16 miljardit eurot ja sellele lisaks pidi EIP ise eraldama veel 5 miljardit eurot. Tagatise eesmärk oli võtta investeringuteks kasutusele erasektori raha. 2018. aasta keskpaigaks oli EFSI kaudu eraldatud ELi investeringuteks suuremas summas lisaraha, kui oli algne eesmärk, s.o 315 miljardit eurot.

EFSI määrusega loodi ka Euroopa investeerimishooldamise keskus, mille eesmärk on anda nõu ja tehnilist abi investeerimisprojektide väljaselgitamiseks, ettevalmistamiseks ja arendamiseks.

[EFSI II määrus](#) võeti vastu 2017. aasta detsembris ning see jõustus 1. jaanuaril 2018. Selle määrusega pikendati EFSI kestust (kuni 2020. aasta lõpuni) ning täiustati veelgi fondi ja Euroopa investeerimishooldamise keskust, et kaasata investeringuteks veel 500 miljardit eurot.

PROGRAMM „INVESTEU“

2021. aasta märtsis Euroopa investeerimiskava järeltulijana vastu võetud programmi „InvestEU“ on koondatud EFSI ja 13 muud ELi rahastamisvahendit. Programmis pööratakse põhitähelepanu neljale poliitikavaldkonnale (kestlik taristu, teadus- ja uuendustegevus ja digiteerimine, VKEd ning sotsiaalsed investeeringud ja oskused) ning selle eesmärk on teha 2021.–2027. aastal 372 miljardi euro eest lisainvesteeringuid. Programm koosneb InvestEU fondist, InvestEU nõustamiskeskusest ja InvestEU portaalist.

Liikmesriigid saavad kasutada programmi „InvestEU“ selleks, et viia taaste- ja vastupidavusrahastu abil ellu oma taaste- ja vastupidavuskava.

ELI KLIIMAPANK

2019. aasta juunis kutsus Euroopa Ülemkogu EIPd üles „intensiivistama oma tegevust kliimameetmete toetuseks“. EIP vastas üleskutsele sellega, et võttis 2019. aasta novembris vastu uue kliimastrateegia ja energialaenupoliitika.

EIP on seadnud endale eesmärgi viia kogu rahastamistegevus kooskõlla Pariisi kokkuleppe eesmärkidega. Eelkõige suurendab EIP kliimameetmete ja keskkonnakestlikkuse prioriteedi raames tehtavate investeeringute osakaalu 2025. aastaks 50%-ni. Alates 2021. aasta lõpust ei rahasta EIP enam fossiilkütustega seotud projekte.

EIP uus energialaenupoliitika, mille alusel hakkab EIP tegutsema energiasektoris, põhineb viiel põhimõttel:

- esmatähtis on energiatõhusus, sest sellega aidatakse saavutada uut eesmärki, mis ELile on seotud ELi energiatõhususe direktiivis;
- energia süsinikuheite vähendamiseks suurendab EIP vähese CO₂ heitega või süsinikdioksiidiheitevabale tehnoloogiale mõeldud toetusi, et hiljemalt 2030. aastal oleks taastuvenergia osakaal kogu ELis 32%;
- EIP rahastab suuremate summadega detsentraliseeritud energiatootmist, innovatiivseid energiasalvestusviise ja e-liikuvust;
- EIP tagab võrguinvesteeringud, mida on vaja uute, muutlike taastuvenergia allikate, nagu tuule- ja päikeseenergia jaoks ning piiriüleste ühenduste tugevdamiseks, ning
- suurendab selliste investeeringute mõju, millega toetatakse energiasüsteemi ümberkujundamist väljaspool ELi.

COVID-19 KRIISI TAGAJÄRGEDE LEEVENDAMINE

Osana ELi reageerimisest COVID-19 kriisi majanduslikele tagajärgedele lõi EIP 2020. aastal 25 miljardi euro suuruse tagatisfondi, et EIP grupp saaks suurendada oma toetust äriühingutele kõigis liikmesriikides, võttes kasutusele kuni 200 miljardi euro suuruse lisasumma.

Peale selle võeti vastu kuni 40 miljardi euro suurune kohese toetuse pakett, mis koosnes järgmisest:

- pankadele mõeldud, olemasolevatel programmidel põhinevad spetsiaalsed tagatisskeemid, mida saab kohe rakendada hakata ning mille abil võetakse kasutusele kuni 20 miljardi euro ulatuses rahalisi vahendeid;
- pankadele mõeldud spetsiaalsed likviidsusliinid, et tagada VKEdele ja keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatele 10 miljardi euro suurune täiendav käibekapitalitoetus, ning
- spetsiaalsed varaga tagatud väärtpaberite ostmise programmid, mis võimaldavad pankadel VKEde laenuportfellidega seotud riske üle kanda ja millega võetakse toetuse andmiseks kasutusele veel 10 miljardit eurot.

REAGEERIMINE VENEMAA SISSETUNGILE UKRAINASSE

EIP Ukrainaga seotud tegevus sai alguse juba 2007. aastal. EIP tegutseb Ukrainas kooskõlas Euroopa naabruspoliitika, idapartnerluse ja muude ELi kahepoolsete lepingutega. Alates Venemaa sissetungist Ukrainasse on EIP oma toetust suurendanud. Rahastamisvahendist antava rahastamise eesmärk on aidata Ukrainal taastada kahjustatud taristut, taasalustada munitsipaalteenuseid ja toetada kiireloomulisi energiatõhususe meetmeid külmaks hooajaks valmistumisel. Lisaks on EIP koordineerinud humanitaarabi annetusi, seades prioriteediks hädaabi andmise konfliktist mõjutatud inimestele Ukrainas ja selle naaberriikides.

Seoses Venemaa agressioonisõjaga Ukraina vastu ja vajadusega suurendada liikmesriikide sõjalist suutlikkust on alustatud arutelu selle üle, kas lisada EIP eesmärkidele ka investeeringud kaitsesektorisse. Sellist rahastamist oleks võimalik saada ka Ukrainal. Sellisel juhul kaldutaks radikaalselt kõrvale praegusest tavast, millega kaitsevaldkonnaga seotud investeeringute toetamine välistatakse. Tuleb arvesse võtta, et lisaeesmärk – kui seetõttu peaks EIP suurendama oma laenuvõtmist kapitaliturgudelt – võib mõjutada EIP võimet säilitada kõrge krediidireiting. Euroopa Ülemkogu 21.–22. märtsi 2024. aasta kohtumise järeldustes märgitakse, et „Euroopa Investeerimispannal [palutakse] kohandada oma kaitsetööstusele laenu andmise poliitikat ja oma kahesuguse kasutusega kaupade praegust määratlust, kaitstes samal ajal oma rahastamisvõimet“.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 308 kohaselt tuleb Euroopa Parlamendiga konsulteerida, kui EIP põhikirja muudetakse. EIP annab otse aru liikmesriikidele. Tal ei ole ametlikku aruandekohustust Euroopa Parlamendi ees ega pea parlamendile aru andma. Hea tahte avaldusena võtab EIP president siiski vastu kutsed ilmuda täiskogu ja asjaomaste parlamendikomisjonide koosolekutele ning EIP on valmis vastama Euroopa Parlamendi liikmete küsimustele.

Igal aastal kontrollib [eelarvekontrollikomisjon \(CONT\)](#) EIP tegevust ning esitab täiskogule kontrolli tulemuste kohta raporti, mille arutamisele kutsutakse ka EIP president.

Kehtivate reeglite kohaselt peab parlament heaks kiitma EFSI tegevdirektori ja EFSI tegevdirektori asetäitja ametissenimetamise. Tagatisfondiga seotud iga-aastased eraldised ELi eelarvest peavad saama iga-aastase eelarvemenetluse raames heakskiidu nii parlamendilt kui ka nõukogult.

Parlament osales kaasseadusandjana EFSI ja programmi „InvestEU“ määruse vastuvõtmises.

Lisateavet selle teema kohta võib leida [majandus- ja rahanduskomisjoni veebisaidilt](#).

Christian Scheinert

04/2024